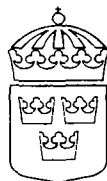

Justitieutskottets yttrande

1992/93:JuU5y

Psyiskt störda lagöverträdare

1992/93
JuU5y

Till socialutskottet

Ärendet

Justitieutskottet har beslutat att avge yttrande till socialutskottet med anledning av ett yrkande i en motion, 1992/93:So438 av Bengt Harding Olson (fp) som väckts under den allmänna motionstiden i år och som hänvisats till socialutskottet.

I det aktuella motionsyrkandet (yrkande 2) begärs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om brister i lagarna om psykiatrisk tvångsvård och rättspsykiatrisk vård.

Bakgrund

År 1991 antog riksdagen nya regler om psykiatrisk tvångsvård och om vård av psykiskt störda lagöverträdare. I samband därmed antog riksdagen två nya lagar, lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård (LPT) och lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård (LRV). Vidare gjordes bl.a. en nyreglering i brottsbalken (BrB) beträffande de psykiskt störda lagöverträdarna. De nya reglerna började gälla den 1 januari 1992 (prop. 1990/91:58, JuU34, JuU3y, SoU13 och SoU6y, rskr. 329 och 330).

Genom den nya regleringen infördes ett nytt samlingsbegrepp för psykiska sjukdomar och därmed jämställd psykisk abnormitet, *allvarlig psykisk störning*. Ändamålet med den psykiatriska tvångsvården definierades så att syftet med vården är att se till att den som har ett oundgängligt behov av psykiatrisk tvångsvård blir i stånd att medverka till behandling i frivilliga former och ta emot det stöd som han behöver. Vidare infördes en organisatorisk nyordning som innebär att frågor om psykiatrisk tvångsvård alltid kan prövas av förvaltningsdomstol med länsrätt som första instans.

De nya reglerna innebär vidare att det nya sjukdomsbegreppet, allvarlig psykisk störning, infördes som en förutsättning för särbehandling i påföljdshänseende enligt BrB:s regler. Härigenom gjordes en begränsning av den grupp som kunde särbehandlas. Reglerna om den psykiatriska tvångsvården av lagöverträdare togs in i den särskilda lagen om rättspsykiatrisk vård. I lagen regleras bl.a. förutsättningarna

för vård, hur vården skall utformas och var den skall bedrivas. En nära anslutning till regleringen av den psykiatriska tvångsvården i övrigt har eftersträfvats.

Den som lider av en allvarlig psykisk störning och som begått ett brott för vilket påföljden inte bedömts kunna stanna vid böter kan enligt 31 kap. 3 § BrB överlämnas till rättspsykiatrisk vård. En förutsättning är att det med hänsyn till den tilltalades psykiska tillstånd och personliga förhållanden i övrigt är påkallat att han är intagen på en sjukvårdsinrättning för psykiatrisk vård som är förenad med frihetsberövande eller annat tvång.

När en domstol överlämnar en lagöverträdare till rättspsykiatrisk vård kan domstolen enligt det nyssnämnda lagrummet i vissa fall förordna att frågan om vårdens upphörande skall avgöras av förvaltningsdomstol – normalt fattas ett sådant beslut av chefsöverläkaren på det sjukhus där den dömda vistas. Förutsättningarna för en sådan *särskild utskrivningsprövning* är att brottet har begåtts under påverkan av en allvarlig psykisk störning och att det till följd av den psykiska störningen finns risk att lagöverträdaren återfaller i brottslighet av allvarligt slag. Syftet med regleringen är att åstadkomma ett förstärkt samhällsskydd.

Länsrätten gör enligt 10 resp. 16 §§ LRV prövningen i första instans. Innan länsrätten tar upp frågan om utskrivning eller permission skall enligt 22 § LRV bl.a. åklagaren normalt beredas tillfälle att yttra sig. Yttrandet skall i princip ha kommit in till länsrätten i sådan tid att länsrätten kan pröva frågan om utskrivning inom åtta dagar från det att framställningen gjordes (se 21 § LRV jämfört med 35 § andra stycket LPT).

Enligt 16 § LRV är en förutsättning för vårdens upphörande att det inte längre till följd av den psykiska störning som föranlett beslutet om särskild utskrivningsprövning finns risk för att patienten återfaller i brottslighet av allvarligt slag och att det inte heller annars med hänsyn till patientens psykiska tillstånd och personliga förhållanden i övrigt är påkallat att han är intagen på en sjukvårdsinrättning för psykiatrisk vård, som är förenad med frihetsberövande eller annat tvång. En liknande prövning skall enligt 10 § göras före beslut om permissioner m.m.

Överväganden m.m.

Utskottet anordnade i mars i år en offentlig utfrågning för att få information om hur den nya lagstiftningen utfallit i praktiken när det gäller de psykiskt störda lagöverträdarna. En redogörelse för vad som då framkom finns intagen i utskottets betänkande 1992/93:JuU29 bilaga 5.

Utskottet uppmärksammades bl.a. på att den tid som står åklagaren till buds för ett yttrande i fråga om särskild utskrivningsprövning är mycket knappt tilltagen. Denna fråga har också aktualiserats i motion So438.

Socialstyrelsen gör för närvarande i samarbete med berörda myndigheter, bl.a. Domstolsverket och Riksåklagaren, en utvärdering av de nya reglerna om psykiatrisk tvångsvård och rättspsykiatrisk vård. I en delrapport till Socialdepartementet i december 1992 togs den här aktuella frågan upp. Utvärderingen skall vara avslutad den 15 december 1993.

Utskottet vill i denna del anföra följande.

Syftet med ordningen med särskild utskrivningsprövning är som nyss konstaterats att åstadkomma ett förstärkt samhällsskydd. Det är mot den bakgrunden nödvändigt att tillräckligt med tid står åklagaren till buds för att åstadkomma ett substantiellt yttrande till länsrätten. Det handlar här ofta om allvarliga våldsbrott där det t.ex. kan vara nödvändigt för åklagaren att införskaffa information från målsäganden, anhöriga och andra för att kunna göra en bedömning av återfallsrisken m.m. I det perspektivet framstår den angivna tiden som ytterligt kort, och utskottet kan tillstyrka en ordning som innebär en förlängning av tiden som ger åklagaren tillräcklig tid för sitt yttrande och som möjliggör en rationell planering av domstolsarbetet. En jämförelse kan göras med tiden för väckande av åtal enligt 24 kap. 18 § rättegångsbalken i mål mot någon som är häktad. Som framgår där är huvudregeln att tiden för åtals väckande inte får göras längre än nödvändigt och att den häktade alltid har rätt till omprövning av häktningen med två veckors mellanrum.

Det sagda innebär att utskottet förordar en reglering som innebär att länsrätten skall pröva mål om särskild utskrivningsprövning inom 15 dagar från det att framställning härom gjordes. En sådan ordning bör enligt utskottets mening kunna genomföras utan samband med övriga ändringar som kan komma att föranledas av den pågående utvärderingen.

Stockholm den 1 juni 1993

På justitieutskottets vägnar

Britta Bjelle

I beslutet har deltagit: Britta Bjelle (fp), Jerry Martinger (m), Göthe Knutson (m), Birthe Sörestedt (s), Ingbritt Irhammar (c), Nils Nordh (s), Göran Magnusson (s), Liisa Rulander (kds), Karl Gustaf Sjödin (nyd), Sigrid Bolkéus (s), Siw Persson (fp), Kent Carlsson (s), Christel Anderberg (m) och Eva Johansson (s).

Från Vänsterpartiet, som inte företräds av någon ordinarie ledamot i utskottet, har suppleanten Berith Eriksson (v) närvarit vid den slutliga behandlingen av ärendet.

